

1589-90 MALİ YILINA AİT OSMANLI DEVLETİ BÜTÇESİNİN OLUŞTURULMASI VE İNCELENMESİ*

Kadir ARSLANBOĞA

Yrd.Doç.Dr., Gümüşhane Üniversitesi İİBF İktisat, kadirarslanboga@hotmail.com

ÖZET: Osmanlı Devleti bütçeleri modern bütçelere göre farklılık göstermelerine rağmen, bir yıl içerisinde devletin malî durumunu göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Söz konusu bütçeleri ise yevmiye defteri niteliğinde olan ruznamçe defterlerine dayanılarak hazırlanmaktaydı. 1589-90 malî yılında Osmanlı Devleti merkezî hazinesinin gelir ve giderleri ruznamçe defterlerine göre tahlil edilerek devletin bir yıllık malî durumu ortaya konulmuştur. Öncelikle devletin gelirleri, devamında ise giderleri incelenmiştir. Akabinde değerlendirme başlığı kayıtların bize sağladığı veriler doğrultusunda devletin kısa ve uzun vadeli politikalarına değinilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Osmanlı Devleti, Maliye, Bütçeler, Gelirler, Giderler.

ABSTRACT: Although Ottoman budgets differ from modern budgets, they are important to indicate financial standing of the state yearly. These budgets had been prepared in terms of order book of the day (ruznamçe defteri) having the characteristic of day-book. In 1589-90 financial year, this paper presents annual financial statement of Ottoman Empire by analysing incomes and expenses of centralized treasury according to ruznamçe books. This study, in turn, observes public revenues and public expenditures. Thereafter, policies with short term and long term of state is addressed with data in assessment section.

Keywords: Ottoman Empire, Treasury, Budgets, Revenues, Expenditures.

GİRİŞ

16. yüzyılın son çeyreği Osmanlı Devlet tarihi içerisinde ekonomik ve sosyal çalkantıların doruğa ulaştığı dönemlerden birisidir. 1578-1590 yılları arasında İran'la süren savaş, 1584-86 yılları arasında büyük taşış/devalüasyon ve bunların devamında 1589 yılındaki Beylerbeyi vakası bu dönemde meydana gelen önemli olayların başlıcalarındandır. 1589-90 malî yılı ise İran harbinin bitişi, devalüasyon işleminin tamamlanması ve Beylerbeyi vakasının vuku bulduğu kesişme noktasıdır.

Bu kesişme noktasında, Osmanlı Devleti malî teşkilatını oluşturan üç unsur içerisinde –merkez maliyesi/hazinesi, tımar ve vakıf sistemi- merkezî hazinenin gelir ve giderlerini inceleyerek, devletin malî yapısı ve meydana gelen olayların kamu maliyesine yansımaları çalışmada tespit edilme çalışılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde modern anlamda bir bütçe telakkisi bulunmamakla birlikte fiili olarak gerçekleşen gelir ve giderlerden mürekkep, iki nevruz arasını/21 Mart kapsayan bir icmal hazırlanmaktaydı. İcmaller her ne kadar gerçekleşen kayıtları ihtiva etse de, devletin bir malî yıl içerisindeki gelir ve giderlerini göstermesi bakımından bütçe olarak kabul edilmişlerdir. İşte bu bütçe olarak kabul edilen icmaller, mufassal olarak gelir ve giderlerin gerçekleştiği gün içerisinde kaydedildiği ruznamçe isimli yevmiye defterlerine dayanılarak hazırlanmaktaydı. Yalnız Fatih kanunnamesinde belirtildiği üzere her sene hazırlanması gereken icmaller(Özcan, 2003: 13), çeşitli nedenlerden dolayı günümüze kadar ulaşamamıştır. Bundan dolayı 1589-90 malî yılına ait merkezî hazine bütçesi Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Kamil Kepeci tasnifi içerisinde bulunan 1772 no'lu, 42X16,5 ebatlarında ve 188 sayfadan oluşan ruznamçe gelir defteri ile yine aynı tasnif içerisinde 1773 no'lu 44,5X15 ebatlarında ve 210 sayfadan oluşan ruznamçe gider defterlerine dayanılarak oluşturulmuştur. Her iki ruznamçe defteri 4 Cemaziyelevvel 997 / 21 Mart 1589 - 15 Cemaziyelevvel 998 / 22 Mart 1590 tarih aralığını kapsayarak bir malî yılı teşkil etmektedir.

Bütçe oluşturma sürecinde her iki defterdeki toplam 10.000 adet öbek şeklinde ve siyakat yazısı ile verilen maddelerde üç kayıt türü bulunmaktadır. Bunlar gelir, gider ve gelirlerin buldukları mahal veya bölgedeki

* Bu makale; İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 2012 yılında kabul edilen “1589–90 ile 1602–3 Malî Yıllarına Ait Osmanlı Devleti Bütçelerinin Oluşturulması ve İncelenmesi” isimli doktora tezinden türetilmiştir.

harcamalara yönlendirildiğini gösteren ve gelir maddeleri içerisinde yer alan irâd-masraf kayıtlarıdır. Söz konusu kayıt türlerinden gelirler, defterde sadece “An tahvil” başlığı altında gösterildiğinden, vergi unsurları itibariyle tasnife tabi tutulurken, giderler ise öncelikle kayıt başlıkları itibariyle -mevâcibât, teslîmât, âdet, mübayaat, tasadduk, teşrifat, in’am, irsaliye, be-cihet- tasnife tabi tutulup, devamında kayıt başlıkları içerisinde mevâcibât harcamaları askerî bölükler, teslîmât harcamaları ise kurumlar nezdinde ayrışma tabi tutulmuşlardır. Diğer gider başlıklarında ise böyle bir uygulamaya gidilmemiştir.

Osmanlı Devleti bütçelerinin modern bütçelerden bir diğer farklı yapısı ise gelir öncelikli olmalarıdır. Yani ilk başta gelirler belirlenirken devamında ise giderler, gelirlerden çıkarılmaktaydı. Bundan dolayı çalışmada öncelikle merkezî hazine gelirleri, sonrasında ise giderleri incelenecektir. Akabinde bütçe değerlendirmesi başlığı altında dönemin iktisadi ve siyasi konjonktürü dahilinde bir tahlil gerçekleştirilecektir.

1589-90 MALÎ YILINDA OSMANLI DEVLETİ MERKEZİ HAZİNE GELİRLERİ

Osmanlı Devleti merkezî hazinesinin 1589-90 malî yılındaki gelirlerinin toplamı 368.259.690 akçedir ve gelirlerin vergi unsurları itibariyle dağılımı ile yekun içerisindeki oranları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Devlet gelirlerinin tahsilini konu edinen malî bir sistem olan mukataalardan hazineye giren meblağ 115.851.300 akçedir ve yekun gelirler içerisinde %31,46’lık bir paya sahiptir. İncelenen malî yılda boşalan tımar alanlarının nakdi ekonomiye geçişi sürecinde 1.719.983 akçe tutarındaki meblağ mukataa sistemine dahil edilmiştir.¹ Mukataalar iltizam veyahut emanet yöntemi ile idare edilmekteydi. İltizam yönetimi ile idare edilen mukataalardan hazineye 113.256.010 akçe, emanet yöntemi ile idare edilenlerden ise 2.595.290 akçe girmiştir. Bahsi geçen yöntemlerin mukataa içerisindeki oranları ise; iltizam %97,76, emanet %2,24’tür.

114

Gayri Müslimlerden baş vergisi olarak alınan cizye vergisinden merkezî hazineye 59.860.889 akçe gelir girmiştir. Cizye gelirinin malî yıl itibariyle yekun gelir içerisindeki oranı ise %16,26’dır.

Eflak’lı her haneden veyahut aileden yıllık bir flori vergi alınması neticesinde rûsûm-ı eflak(İnalçık, 1996: 106) olarak kayıtlarda geçen gelirden merkezî hazineye 2.631.559 akçe girmiştir.

Müslümanların ödediği çift resminin karşılığı olarak Hristiyan halktan alınan ispençe vergisinden(Sertoğlu, 1986: 164) merkezî hazine 300.783 akçe gelir elde etmiştir. Osmanlı tebaası içerisinde yaşayan Yahudi cemaatinin devlet nezdinde resmiyet elde edebilmesi için ödedikleri râv-ı yahûdî resminden(Aydın, 2002: 8) merkezî hazineye 124.100 akçe gelir girmiştir.

Devletin ilk zamanlarda olağanüstü hallerde halktan topladığı avarız vergisi 16. yüzyılın sonlarına doğru düzenli bir vergi halini aldığı ruznamçe defterlerinden izlenebilmektedir.² Söz konusu verginin halka tevzi edilirken ihtiyacın niteliğine göre ismi değişmektedir. İncelediğimiz malî yıla ait verilerde karşılaştığımız avarız vergi türleri ise; avarız, bedel-i kürekçıyan ve bedel-i nüzul’dür. Avarız başlığı altında merkezî hazineye 37.619.431 akçe, gemilerde kürek çekme ve yelkenlerin açılıp toplanmasıyla görevli olan erlerin mevaciblerinin karşılanması amacıyla halktan kürekçi bedeli ismi altında 2.883.929 akçe, harb zamanında ordunun zahire ihtiyacının karşılanması amacıyla halktan nüzul bedeli olarak 697.104 akçe toplanmıştır(Karamursal, 1989: 182-183). Bahsi geçen üç avarız vergi unsurundan toplamda merkezî hazineye 41.200.464 akçe girmiştir. Söz konusu verginin yekun gelir içerisindeki payı ise %11,19’dur.

¹ Bu gelirler incelenen ruznamçe defterindeki mukataa maddeleri içerisinde *ilhak be-havâss-ı hümâyûn* ibaresiyle belirtilmiştir ve yaklaşık 15.000 akçe avarız gelirleri de söz konusu meblağa dahildir.

² Merkezî hazineye 1000/1592-3 yılında 34.034.970 akçe, 1001/1593-4 yılında ise 30.420.895 akçe avarız gelirlerinden girmiştir(Yıldırım, 2008: 47).

Tablo 1. 1589-90 Malî Yılına Ait Merkezî Hazine Gelirleri (Akçe)

Gelir Kalemleri	Meblağ	Yekun	%
Mukataa		115.851.300	31,46
Cizye		59.860.889	16,26
Rüsûm-ı Eflak		2.631.559	0,71
İспенçe		300.783	0,08
Râv-ı Yâhûdi		124.100	0,03
Avarız		41.200.464	11,19
Avarız	37.619.431		
Bedel-i kürekçıyan	2.883.929		
Bedel-i nüzul	697.104		
Ağnam		6.023.499	1,64
İrsaliye		34.304.122	9,32
Para Ayarlamaları		81.782.339	22,21
Rüsûm-ı Tashîh-i Sikke	32.794.538		
Kâl Kerden ve Büriden Akçe-i Cedid	42.541.629		
Tebdil-i Sikke	5.212.932		
Akçe-i Kemayar	1.233.300		
Berat, Şikayet, Tezkire		6.444.583	1,75
Pişkeş		4.163.160	1,13
Yağcı ve Küreci		321.648	0,09
Rüsûm-ı Bağat		75.585	0,02
Yörük, Eşkinci, Müsellem		604.784	0,16
Beytûlmâl		40.067	0,01
Bâz be-Hazine-i Âmire		861.213	0,23
Bakiye-i Muhasebe		1.162.142	0,32
Muhallefât		2.541.165	0,68
Bedel-i Tımar		65.180	0,02
Mahsûl-i Bağçe		1.050.066	0,29
Karz		1.464.000	0,4
Evkaf		15.900	-
Tefâvüt-i Hasene ve Guruş		120.517	0,03
Sair		7.250.565	1,97
Toplam		368.259.690	100

Kaynak: B.O.A. K.K. 1772.

Devlet yönetimindeki müslüman tebaanın küçükbaş hayvanlarından alınan bir vergi olan ağnam vergisi (Tabakoğlu, 1985: 166) ile hayvan sürülerinin barındırıldıkları yer için alınan ağır resminden (Emecen, 1988: 467) incelenen kayıtlarda *aded-i ağnam ve resm-i ağır* ibaresi düşülerek merkezî hazineye toplamda 6.023.499 akçe gelir girmiştir.

Osmanlı Devleti'nde eyalet sistemi haslı ve salyaneli olmak üzere ikiye ayrılmaktaydı. Haslı eyaletler tımar sistemi dahilinde bulunmakta ve yöneticilerine maaş yerine gelir elde edebilecekleri tımar alanları olan dirlikler verilmekteydi. Salyaneli eyaletlerin gelirleri ise tımar sistemi haricinde olup merkeze bağlıydı ve yöneticilerine salyane (yıllık maaş) ödenmekteydi. Her iki türdeki eyaletlerin gelir fazlalıkları irsaliye adıyla merkeze gönderilmekteydi. Ayrıca eyaletlerdeki mukataa ve avarız gelirleri de direkt merkeze dahildiler (Tabakoğlu, 2008: 174). Bütçesi oluşturulan malî yılda eyaletlerden merkeze gelen gelir toplamı 34.304.122 akçedir ve yekun gelir içerisindeki payı %9,32'dir. 1589-90 malî yılında eyaletlerden gelen gelirlerin dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2: Eyaletlerden Gelen Gelirler

Eyaletler	1589-90
Bağdat	400.000
Bosna	193.596
Diyarbakır	2.984.382
Haleb	7.592.055
Hums (Suriye)	3.954.717
Karaman	648.274
Kıbrıs	3.379.535
Musul, Harput	5.588.629
Rum	2.216.544
Şam-ı Şerif	2.303.662
Tımsıvar	1.408.288
Trablusşam	3.417.134
Zulkadriye	217.306
Toplam	34.304.122

Kaynak: BOA, KK 1772.

Merkezî hazine gelirleri içerisinde para ayarlamaları başlığı altında topladığımız bazı para politikalarına -kāl kerden ve büriden akçe-i cedit, rüsûm-ı tashih-i sikke, tebdil-i sikke ve akçe-i kemayar- rastlanılmıştır. Söz konusu para politikalarından merkezî hazineye toplamda 81.782.339 akçe gelir olarak girmiştir ve yekun gelirler içerisindeki payı %22,21'dir.

Bahsi geçen politikardan ilki olan kal kerden ve büriden akçe-i cedit madeni paraların eritilerek içerisindeki maddelerin ayrışma tabi tutulması ve bu maddelerden yeni akçe kesilmesini ifade etmektedir. Bu politika, litaratürde tashih-i sikke veyahut tağşiş denilen devalüasyon işlemidir. 1584-6 yılları arasında yapılan ve nihayete erdirilememesi nedeniyle sonraki malî yıllara yansıyan yeni akçe kesilmesinden (tağşiş) 1589-90 malî yılında 42.541.629 akçe gelir elde edilmiştir.

1578-1589 yılları arasında devam eden İran harpleri devletin maliyesini zayıflatmıştır. Bununla birlikte tağşiş işi de nihayete erdirilememiştir. 1588 yılında tağşiş işinin tamamlanması amacıyla Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa görevlendirilmiştir. Mehmed Paşa hem tağşişi tamamlamak hem de devam eden savaş nedeniyle boşalan hazineye yük olmadan sermaye tedariki amacıyla rüsûm-ı tashih-i sikke ismiyle bir vergi ihdas etmiştir (Sahillioğlu, 1958: 224). İncelediğimiz malî yıl verilerine göre hazine bu vergiden 32.794.538 akçe gelir sağlamıştır.

Para politikalarından bir diğeri ise kayıtlarda tebdil-i sikke olarak geçen işlemdir. Burada hurda paraların darphaneye getirilerek yeni akçeye tebdil (değişmesinden) edilmesinden elde edilen gelir söz konusudur. Hazine tebdil-i akçe işleminden 5.212.932 akçe gelir elde etmiştir. Son para politikası ise kayıtlarda akçe-i kem'ayar olarak geçmekte ve hazine ayarı bozuk akçelerin yeniden kesilmesinden 1.233.300 akçe gelir elde etmiştir.

Merkezî hazine gelirleri içerisinde yer alan diğer bir gelir ise berat, şikayet ve tezkire resimleridir. Kullanma hakkının ve imtiyazının verildiği tumar beratları(Kütükoğlu, 1992: 472) ile divan ve maliye ile ilgili şikayetlerden alınan resimler neticesinde hazineye toplamda 6.444.583 akçe gelir girmiştir.

Osmanlı Devlet yönetiminde herhangi bir vazifeye ya da memuriyete atananlar ile birlikte kendisine bir gelir tahsis edilenler üst makama pişkeş çekmekteydiler(İnalçık ve Quataret, 2000: 114). İncelenen malî yılda devlet pişkeşlerden toplamda 4.163.160 akçe gelir elde etmiştir. Bunlar içerisinde Eflak voyvodasının çektiği pişkeşin tutarı 2.584.056 akçe ile dikkat çekmektedir. Diğer pişkeş gelirleri ise nehirlerdeki imtiyazları nedeniyle reislerden, din adamlarının ölümü, azli ve ferağatlarından, tumar erbabının çektikleri ile diğer sair pişkeşlerden oluşmaktadır.

Merkezî hazineye yağcı ve küreci bedellerinden 321.648 akçe, bağlardan alınmakta olan rüsûm-ı bağat vergisinden de 75.585 akçe girmiştir. Daha önceleri sefere gitmekle yükümlü olan yaya ve müsellemlerden mazeretleri dolayısıyla alınan muafiyet bedeli, 16. yüzyılın ikinci yarısı itibarıyla amacından saptırılarak, nöbeti gelenler sefere gitmek yerine bedel ödemeyi seçmişlerdir(Doğru, 1990: 24). Yörük, eşkinci ve müsellemler bedelleri olarak hazine 604.784 akçe gelir sağlamıştır. Aynı şekilde sefere gitmeyen tumarlı sipahilerden de bedel-i tumar vergisi olarak hazineye 65.180 akçe girmiştir.

Devlet, vefat edenlerin mallarını varislerine herhangi bir nedenden dolayı teslim edilemediği zaman beş sene muhafaza etmekteydi ve bu süre zarfında varislerden kırkta bir oranında eminiyye isminde vergi alınmaktaydı. Varisleri olmayanların ise malları devlet tarafından müsadere edilmekteydi(Pakalın, 1983: 225). Hem eminiyye hem de varisi çıkmayan mallar beytülmalin gelirlerini oluşturmaktaydı ve hazineye bu gelirlerden 40.067 akçe girmiştir. Devlet adamlarından vefat edenlerin mallarından aileleri için ayrılan meblağ çıkarıldıktan sonra kalan bakiye muhalefat geliri(Özcan, 2005: 406) olarak hazineye girmekteydi ve malî yılda bu gelirlerden hazineye 2.541.165 akçe girmiştir. Bu meblağın 1.266.000 akçesini merhum Vezir Yusuf Paşa'nın muhalefatı oluşturmaktadır.

Hazine tarafından devlet kurumlarının ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla tahsis edilen meblağlardan bakiye kalanlar *bâz be-hazine-i âmire* ibaresiyle hazineye dönmesi neticesinde 861.213 akçe, aynı şekilde saray harcamaları için yapılan tahsisatlardan bakiye kalanlar da *bakiye-i muhasebe* adıyla hazineye dönerek 1.162.142 akçe gelir kaydedilmiştir.

Devlet hazinesine bağçelerden mahsul-i bağçe ismi altında 1.050.066 akçe gelir gelmiştir. Diğer bir gelir olarak kaydedilen unsur ise hazinenin bazı durumlarda aldığı borçlardır. Hazineye toplamda 1.464.000 akçe tutarında borç alınmıştır. Bu borcun 450.000 akçesi Vezir Mehmed Paşa'dan alınırken baki kalan kısmın kim ya da kimlerden alındığına dair kayıtlarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Hazine gelirleri içerisinde vakıfların fazla gelirleri *ziyade-i evkaf* ibaresiyle kayıtlarda yer almakta ve 15.900 akçe gelir elde edilmiştir.

Osmanlı Devleti gelirlerini tahsil ederken akçe haricindeki paraları tedavülündeki piyasa rayiçlerinden iki akçe eksikliğine kabul ederken giderlerin gerçekleştirilmesinde ise bu paraları piyasa rayiçlerinden tedavül ediyordu. Kayıtlarda *tefavüt-i hasene ve guriş* olarak geçen bu işlem neticesinde hazineye 120.517 akçe gelir sağlamıştır.

Buraya kadar tasnif ettiğimiz gelirler içerisinde yerleştirmedığımız ya da kayıtlarda herhangi bir açıklayıcı bilginin olmadığı gelirler ise sair gelirler başlığı altında toplanmıştır. Bu gelirlerden hazineye toplamda 7.250.565 akçe girmiştir.

1589-90 MALÎ YILINDA OSMANLI DEVLETİ MERKEZİ HAZİNE GİDERLERİ

Osmanlı Devleti merkezî hazinesinin giderleri, maaşlarını tumar sisteminden alanlar haricindeki askerî kesim ile saray ve askerî kurumların –tersane, tophane vb.- masraflarından oluşmaktadır. Bunlarla birlikte tabloda görüleceği ve ileride de verilen başlıkların muhteviyatları açıklanacağı üzere diğer harcama kalemleri de bulunmaktadır.

Tablo 3: 1589-90 Malî Yılı Merkezî Hazine Giderleri

Gider Alanları	1589-90	%
Mevâcib	188.569.990	47,61
Teslimât	181.746.899	45,88
Be-cihet	6.258.319	1,58
Teşrifat	197.900	0,05
İrsaliye	200	-
Âdet	4.617.863	1,17
Mübayaat	14.020.285	3,54
İN'am	530.060	0,13
Tasadduk	164.200	0,04
Toplam	396.105.716	100

Kaynak: BOA KK, 1773.

1589-90 malî yılında merkezî hazine tarafından gerçekleştirilen yekun masraf tutarı 396.105.716 akçedir. Bu yekunun %93,49'unu ise askerî kesimin maaşlarını ifade eden mevâcibat ile ordu ve saray harcamalarını ihtiva eden teslimat harcamaları oluşturmaktadır. Geriye kalan %6,51'ini ise be-cihet, teşrifat, irsaliye, âdet, mübayaat, in'am ve tasadduk harcamaları teşkil etmektedir.

118

Osmanlı Devleti merkezî hazinesi tumar kesimi haricinde kalan ve maaşlarını yıl içerisinde üçer aylık süreler itibariyle dört kıst olarak alan askerlere 188.569.990 akçe ödeme gerçekleştirmiştir. Ödenen toplam masraf tutarı, yıl itibariyle yekun masrafların %47,61'ini oluşturmaktadır.

Tablo 4: Mevâcibât Dağılımı

Mevâcib Alanlar	1589-90	%
Müşâhereharân	10.163.966	5,39
Kapıkulu Süvarileri	76.713.078	40,68
Kapıkulu Piyadeleri	73.842.719	39,16
Tersane-i Âmire Neferleri	6.516.501	3,46
Topkapı Saray Görevlileri	13.839.617	7,34
Istabl-ı Âmire Hademeleri	7.490.569	3,97
Tophane-i Âmire neferleri	3.540	-
Toplam	188.569.990	100

Kaynak: BOA KK, 1773.

Mevâcibât içerisinde müşâhereharân grubu, maaşlarını diğer askerî gruplardan farklı olarak aylık olarak almaktadırlar. Bu grup, sarayın iç ağaları, iç oğlanları, bazı mühim şahsiyetlerin padişahın hizmetinde olan evlat ve akrabaları ile sarayda görev yapan müneccim ve doktorlardan müteşekkildir (Barkan, 1960: 288). 1589-90 malî yılında hazineden müşâhereharân grubuna 10.163.966 akçe mevâcib ödemesinde bulunulmuştur.

Kapıkulu süvarileri altı bölük halkı olarak da bilinmektedir ve malî yılda hazineden bu bölüklere 76.713.078 akçe mevâcib ödemesi gerçekleştirilmiştir. Altı bölük halkı içerisinde sipahiyan bölüğüne 33.089.167 akçe, silahdaran bölüğüne 20.786.645 akçe, ulufeciyan-ı yesar bölüğüne 6.121.495 akçe, ulufeciyan-ı yemin bölüğüne 4.452.546 akçe,

gureban-ı yesar bölüğüne 2.537.544 akçe ve gureba-i yemin bölüğüne ise 3.765.586 akçe hazineden mevâcib ödemesinde bulunulmuştur. Bahsi geçen bölükler içerisinde ihtiyarlık, hastalık veya sakatlık gibi nedenler dolayısıyla sefere katılamayanlara ise 1.126.000 akçe mevâcib ödemesi yapılmıştır. Kayıtlarda bölük adlarının ayrı ayrı belirtilmediği ve iki, üç ve daha fazla kapıkulu bölüklerinin beraber zikredildiği kayıtların toplamı ise 4.833.645 akçedir.

Kapıkulu piyadelerine ise merkezî hazineden 73.842.719 akçe ödeme gerçekleştirilmiştir. Piyadeler gılman denilen acemi oğlanları, yeniçeriler, cebeciler, topçular ve top arabacılarından oluşmaktadır. Enderun, İstanbul, Edirne ve Gelibolu'da bulunanlar ile buralardaki bağ ve bostanlarda çalışan acemi oğlanlarına 21.244.978 akçe mevâcib ödemesinde bulunulmuştur. Yeniçeri bölüğüne ise toplamda 43.814.099 akçe, cebecilere 4.965.545 akçe, topçulara 2.328.784 akçe, top arabacılarına 1.448.872 akçe ile Edirne'deki camide mutemed olarak çalışan cebeci, topçu ve top arabacıları ocağına mensup olanlara da 40.441 akçe mevâcib ödemesi gerçekleştirilmiştir.

Tersane'de görevli olan reislere, azeblere, neccarlara, kalafatçılara, haddadlara, makaracı ve gurebanlara merkezî hazineden 6.516.501 akçe mevâcib ödemesi yapılmıştır.

Topkapı Sarayı'nda çeşitli görevleri yerine getiren sınıflara toplamda 13.839.617 akçe mevâcib ödemesinde bulunulmuştur. Bu sınıflar ve ödenen mevâcib tutarları ise; bevvablara 1.918.967 akçe, mehteran-ı hayme bölüğüne 1.591.081 akçe, mehteran-ı alem bölüğüne 848.869 akçe, ehl-i hiref bölüğüne 4.382.702 akçe, matbah-ı âmire hademelerine 2.697.081 akçe, hayyatın-i hâssa ve hil'at bölüğüne 1.249.083 akçe, sakalara 97.384 akçe, teberdarlara 73.605 akçe, çakırcılara 516.167 akçe, şahincilere 426.186 akçe, atmacılara 26.766 akçe ile kayıtlarda okunamayan bölüğe verilen 11.726 akçeden oluşmaktadır.

İstabl-ı âmire neferleri ise kayıtlarda toplu olarak geçmektedir ve hazineden 7.490.569 akçe mevâcib ödemesinde bulunulmuştur. Aynı şekilde tophanede çalışanlara da hazineden 3.540 akçe mevâcib ödemesi yapılmıştır.

119

Hazine giderlerinin diğer büyük harcama kalemini ise teslimât harcamaları oluşturmaktadır. Saray ve ordu içerisindeki kurumların ihtiyaçlarının temini eminler vasıtasıyla yapılmaktadır. Eminler, merkezden atanmak kaydıyla varsa buldukları mahalin yoksa da İstanbul'daki saray ve ordu kurumlarının ihtiyaçlarını temin etmek için ihdas edilen kurumlardır (Bilgin, 2006: 16). İncelenen malî yılda gerçekleştirilen teslimât harcaması 181.746.899 akçedir ve yekun içerisindeki oranı %45,88'dir.

Teslimât harcamaları içerisinde padişaha yapılan ödemeler adıyla tasnif edilen ve merkezî hazineden padişaha cep harçlığı olarak verilen masraf tutarı 14.510.066 akçedir.

Harc-ı Hâssa eminleri eliyle gerçekleştirilen masraf tutarı 70.884.941 akçedir. Bu meblağ; İstanbul'daki saray ve askeri kurumların, donanmanın, tersane-i âmirenin, hazineye alınan kumaşların, Enderun'daki darphanenin bazı mühimmatlarının, anbar-ı âmirenin, daha önceki yıllarda yapılan alımların bakiye kalan borçlarının edasının, sarayda görevli bulunan acemilerin ihtiyaçlarının temin edilmesinden oluşmaktadır.

Matbah-ı âmire ismiyle saray mutfağına malzeme alımına 18.289.431 akçe, yeniçerilerin elbise ihtiyacını karşılamak amacıyla çuka alımına 15.200.059 akçe, istabl-ı âmire ismiyle saraydaki havyaların beslenmelerine ve koşum takımlarına 5.048.656 akçe, saray mutfağına ait mühimmatın deposu olan kilar-ı âmire'ye sair yiyecek alımına 3.037.139 akçe, İstanbul Ağa'ları marifetiyle yakacak ihtiyacını temin amacıyla hime-i hâssa adıyla hime (odun) alımına 1.390.700 akçe, fodla fırını olarak da bilinen sekbanan-ı hâssa fırının mühimmatlarına 1.526.379 akçe, fırın-ı âmire adıyla saraydaki fırının ihtiyaçlarına 1.575.400 akçe, Edirne'de bulunan saray ve askerî kurumların ihtiyaçlarının teminine 2.473.855 akçe, hazine tarafından devletin sair bölgelerindeki camilerin, türbelerin ve kalelerin tamir masraflarına 2.099.618 akçe, tophane-i âmire mühimmatlarına 642.662 akçe, beray-ı mekulat adıyla devletî çeşitli sebeplerle ziyarete gelen elçi ve devlet görevlileriyle birlikte bunların maiyetlerinin masraflarına 595.682 akçe, hayyatın-i hâssa ismiyle saraydaki terzilere lazım olan kumaş alımlarına 345.300 akçe, padişaha ait çadırlarla ilgilenen otakha-i hümayun kurumunun ihtiyaçlarının teminine 21.200 akçe, çayırha-i hâssa adıyla devlete ait çayırın/koruların biçilme ve sair ihtiyaçlarına 699.330 akçe, topların nakli ile görevli olan arabacıyan-ı hâssa bölüğüne ip ve at alımına 88.300 akçe, tufengha-i âmirenin ihtiyaçlarına 91.104 akçe, kale ve filikalarda görevli olan

alatçı ve kürekçi neferlerinin bedelleri ile sair borç ödemelerine eminler vasıtasıyla yapılan ücret, mevâcib, bedel ve deyn altında yapılan masraflara 1.558.854 akçe, beray-ı tebdil (değişme) başlığı altında yeni akçe kesilmesi ve piyasadaki bazı hurda paraların tekrardan basılma masrafına harcanan 14.111.314 akçe ile 1.259.440 akçe tutarındaki devlet görevlilerinin yer değiştirme/tayin masraflarıyla birlikte toplamda 15.370.754 akçe, hayme-i hâssa ismiyle çadır mehterleri bölüğünün ihtiyaçlarına 300.000 akçe ve buraya kadar zikredilen kurum, bölük ve masraflar içine yerleştirilememekle birlikte ruznamçe defterlerinde teslim başlığı altında yapılan harcamalara sair baha adı altında 3.359.755 akçe tutarındaki harcamalar hazine tarafından gerçekleştirilmiştir.

Teslimât harcamaları içerisinde üstte bahsedilen masraflar yanında mevâcibât ve sefer-i hümayun harcamaları olarak eski defterdar Hasan Paşa eliyle İran'la olan harp nedeniyle doğu taraflarında olan kapıkulu askerlerinin mevâcib ve mühimmat masraflarına 22.517.714 akçe ile Tatar Gazi Giray Han'a Güzel? taraflarındaki sefere katılması nedeniyle gönderilen 120.000 akçeyle birlikte hazineden toplamda 22.637.714 akçe sarfedilmiştir.

Hazine giderleri içerisinde zikredilen harcama kalemlerinden biri de be-cihet harcamalarıdır. Merkezî hazineden bu harcamalara toplamda 6.258.319 akçe sarfedilmiştir. Bu meblağın 4.495.509 akçesi borç ödemesine, kalan 1.762.810 akçe tutarındaki meblağ ise; mevâcib ödemelerine, elçi masraflarına, üsküfçülere, kağıt, mes, çizme ve ayakkabı alımına, sancak-ı şerifin yaldızlanmasına, sultanın tekfin masrafına ve çeşitli kumaş alımlarına harcanmıştır.

Osmanlı Devleti hazinesinden teşrifat başlığı altında yapılan protokol masraflarına ise 197.900 akçe harcama yapılmıştır. Söz konusu harcamalar; devletlerarası antlaşmalar için heyetlere, devletten bir işi tekrar almak (icâzet) için gelenlere ve pişkeş getirenlere yapılan masraflardan oluşmaktadır.

120

Ruznamçe gider defterindeki kayıtlarda irsaliye başlığı altında verilen ve ne için olduğu belli olmayan numunelere ise 200 akçe hazineden sarfedilmiştir.

Hazine harcamaları içerisindeki bir diğer gider kalemi ise eskiden beri yapıla gelen âdet harcamalarıdır ve bu başlık altındaki masraflara 4.617.863 akçe harcama gerçekleştirilmiştir. Âdet harcamalarını; salyane ödemeleri, yeni müslüman olanlara sünnet ve destar (sarık) parası verilmesi, acemi bölüklerinden terfi edenlere ok ve yay parası dağıtılması, terfi, tayin ve bazı önemli günlerde devlet görevlilerine verilen para, dolama, meyan-bend, came ve çatma bahaları, üst düzey görevlilere zemistanî (kışlık) ve baharî (yazlık) elbise dağıtılması, bayramlarda kapıcılara para dağıtılması, sultanlara hazırlanan boğça masrafları, padişaha sunulan pişkeş, takvim, avlanmalar neticesinde ödüllendirmeleri, Enderun'daki gılmanlara acemilik parası verilmesi vb. oluşturmaktadır.

Mübayaat başlığı altında kaydedilen ve devlet hazinesi tarafından gerçekleştirilen harcamalar daha çok kumaş alımlarıdır ve toplamda 14.020.285 akçe sarfedilmiştir. Söz konusu harcamalara konu olan kumaş türleri ise, kumaşın cinsinin belirtilmeyip akmişe olarak geçenler, çuka, mirâhûr, tafta-i Şam ve Bursa, atlas, Ankara sofı, benek, kadife, harir, kemha, serâser, basma vb. ile samur ve vaşak postları teşkil etmektedir.

În'am başlığı altında kaydedilen hazine masrafları ihsanlardan oluşmaktadır. Söz konusu ihsanlar; devletlerarası anlaşmalar için gelen heyetlere, sefere katılanlara, bayramda ehl-i duaya, sair kişilere, bir göreve tayin olanlara verilenlerden oluşmaktadır ve toplamda 530.060 akçe sarfedilmiştir.

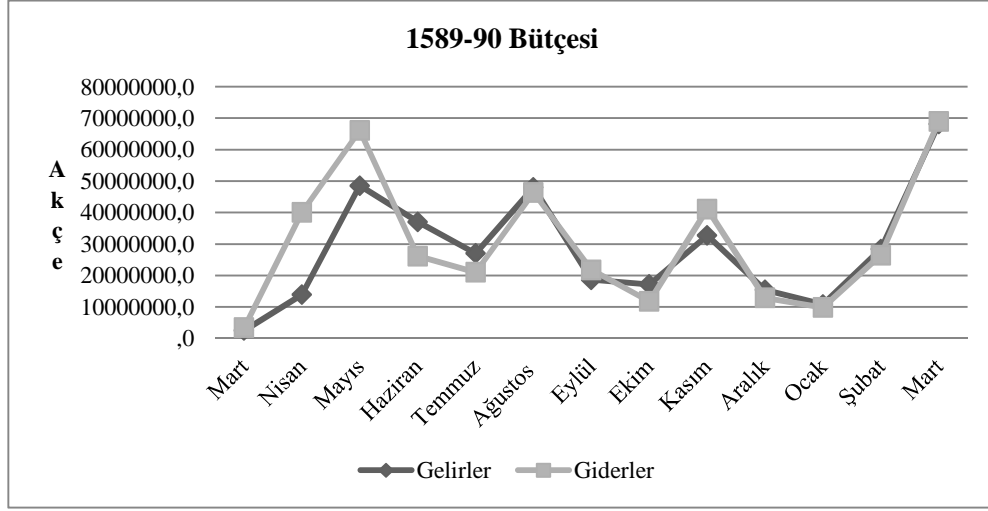
Kayıtlarda tasadduk harcaması olarak kaydedilen masraflar ise fukaralara ve Cuma günü dağıtılan sadakalardan, saraya gelen ve Kabe'ye gönderilenlere verilen paralardan oluşmaktadır. Toplamda hazine tarafından gerçekleştirilen tasadduk harcamalarına 164.200 akçe harcanmıştır.

BÜTÇENİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Osmanlı Devleti merkezî hazinesinin 1589-90 malî yılındaki gelirleri 368.259.690 akçe iken, giderleri ise 396.105.716 akçedir. Gelir ve gider arasındaki fark, gider lehine 27.846.026 akçedir.

Grafik 1: Gelir ve Giderlerin Aylar İtibariyle Dağılımları

Yukarıdaki grafikte bütçe gelir ve giderlerinin malî yıl içerisinde aylar itibariyle dağılımları gösterilmiştir. Osmanlı Devleti merkezî hazinesi tarafından mevâcib ödemeleri her üç aylık kıstlar şeklinde yapıldığından, üç ayda bir giderlerin yükseldiği görülmektedir. Aynı şekilde o aylarda teslimât harcamalarındaki artışta bu yükselişte önemli bir paya sahiptir. Grafikteki gider çizgisiyle birlikte gelir çizgisi de ödemelerin yükseldiği aylarda artış göstermektedir.

121

Gence seferinden İstanbul'a dönen bölük halkları maaşlarını yeni kesilen değeri düşük akçelerle almaları neticesinde padişah III. Murad'a giderek taşış işiyle ilgilenenlerin idamını talep etmişler ve devamında Beylerbeyi Mehmed Paşa ile defterdar Mahmud Efendi 3 Nisan 1589 tarihinde idam edilmişlerdir (Selaniki, 1999: 209-212). Bu olayın bütçeye yansımaları ise yukarıdaki grafikte izlenebilmektedir. Beylerbeyi vakasının tarihini takiben nisan ve mayıs aylarında hazineden 57 milyon akçe mevâcib ödemesi ile 40 milyon akçe tutarında teslimât harcaması gerçekleştirilmiştir.

16. yüzyıl ile 17. yüzyıl başlarına ait bütçeler değerlendirildiğinde devlet maliyesinde gelirlerin giderleri karşılama oranı 1567-68 bütçesi hariç, diğerlerinde düşüken, özellikle 16. yüzyılın son çeyreğinde düzenli bir düşüş göstermektedir. Bu düşüşün ana sebebi ise Osmanlı-İran savaşının devletin mali yapısında oluşturduğu yüküdür.

Aşağıdaki tabloda verilen bütçe gelirlerinde 1564-5 ile 1582-3 yılları arasında gelirler 180-260 milyon akçe arasında seyrederken, son çeyrekte ise 1589-90 bütçesi haricindekiler 250-300 milyon akçe arasında seyrederler. Giderler ise 1564-5 ile 1582-3 yılları arasında 190-277 milyon akçe aralığında seyrederken 1589-90 malî yıldan itibaren 350-400 milyon akçe arasında seyreder. 16. yüzyılın üçüncü çeyreğinde gelir ve giderler birbirlerine yakinken, dördüncü çeyrekte giderlerdeki artışla beraber aynı oranda olmasa da gelirlerde de artış görülmektedir.

Tablo 5: Bütçelerin Seyri

Tarih	Gelir	Baz	Gider	Baz	Karşılama Oranı
972 / 1564-65	183.200.000	100%	189.600.000	100%	97%
973-74 / 1566-67	182.022.400	99%	207.932.516	110%	88%
974-75 / 1567-68	226.203.058	123%	221.532.423	117%	102%
989-90 / 1581-82	198.738.848	108%	250.065.720	132%	79%
990-91 / 1582-83	268.737.470	147%	277.578.755	146%	97%
997-98 / 1589-90	368.259.690	201%	396.105.716	209%	93%
1001 / 1590-91	293.400.000	160%	363.400.000	192%	81%
1000 / 1592-93	249.252.188	136%	-	-	-
1001 / 1593-94	267.028.985	146%	-	-	-
1010-1 / 1602-03	294.238.930	161%	394.855.098	208%	75%

Kaynak: (Çakır, 2006: 171; Yıldırım, 2008: 13; Arslanboğa, 2012: 123)

Osmanlı Devleti artan bütçe açıklarını finanse etmek amacıyla uzun ve kısa dönemli nitelenebilen mali tedbirler almıştır. Uzun dönemli mali tedbir olarak savaşlarda ateşli silah kullanabilen askerlerin tımarlı sipahilerin yerine ikame edilmesiyle birlikte bu askerlerin maliyeye getirdiği külfet, tımarların mukataa sistemi içerisine dahil edilmesiyle karşılanmaya çalışılmıştır. İncelenen mali yılda tımarların mukataa sistemi içerisinde dahil edilmesinden hazineye 1.719.983 akçe girmiştir.

122

1589-90 malî yılında bütçe açığını aşağıya çeken kısa dönemli politika ise para ayarlamalarından elde edilen gelirdir. 1590-91 bütçesine bakıldığında 100 milyon akçe bütçe açığı söz konusuken bir sene öncesindeki açık ise 27.8 milyon akçedir. Osmanlı Devleti söz konusu para ayarlamalarından 81.782.549 akçe gelir elde ederken, bu ayarlamalar için 14.111.314 akçe tutarında da masraf gerçekleştirmiştir. Toplamda hazine bu işlemlerden 67.671.235 akçe gelir elde ederek bütçe açığını önemli ölçüde finanse ederek bütçe açığını 27.846.026 akçeye düşürmüştür.³

Oluşturulan bütçe gereğince modern anlamda bütçe açığı olarak kabul edebileceğimiz bu meblağ, ruznamçe defter kayıtlarının gerçekleşen gelir ve gider kayıtlarını göstermesi bakımından söz konusu farkın maliye tarafından bir şekilde finanse edildiği muhakkaktır. Genellikle bu gibi durumlarda finansör kurum ise hazine-i amire bürolarından iç hazinedir.⁴

KAYNAKÇA

Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Kamil Kepeci Kataloğu

Büyük Ruznamçe Kalemi: 1772; 1773 numaralı defterler.

Arslanboğa, K. (2012). “1589-90 ile 1602-3 Malî Yıllarına Ait Osmanlı Devleti Bütçelerinin Oluşturulması ve İncelenmesi”. Basılmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.

Aydın, M. (2002). “İstanbul’un Fetihinden Önce ve Sonra İstanbul’daki Yahudi Cemaatleri”, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 14: 5-25.

Barkan, Ö. L. (1960) “954-955 (1547-1548) Malî Yılına Ait Bir Osmanlı Bütçesi”, İÜİFM, 19.1-4: 219-297.

Bilgin, A. (2006). Osmanlı Taşrasında Bir Maliye Kurumu Bursa Hassa Harç Eminliği. İstanbul: Kitabevi.

³ Tağışın yapılma nedeni, malî sıkıntıyı bertaraf etmek amacıyla hazineye ek gelir sağlaması ile nakit ve maden sermayesinin diğer memleketlerdeki devalüasyonlar neticesinde kaçışını önlemektir(Sahillioğlu, 1958: 168).

⁴ Örneğin 1605 yılında Avusturya ile devam eden savaş sürecinde Veziriazam Lala Mehmed Paşa verilen meblağın kifayetsiz kalması durumunda tekrardan padişahın emri üzerine iç hazineden 8.400.000 akçe tutarında ek bir meblağ borç üzere verilmiştir. Topkapı Sarayı Arşivi, No: 2009, zikreden (Uzunçarşılı, 1978: 76).

- Çakır, B. (2006). “Geleneksel Dönem (Tanzimat Öncesi) Osmanlı Bütçe Gelirleri”. Osmanlı Maliyesi Kurumlar ve Bütçeler. (Haz) Mehmet Genç ve Erol Özvar. C. 1. İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi.
- Doğru, H. (1990). Osmanlı İmparatorluğunda Yaya-Müsellem-Taycı Teşkilatı. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Emecen, F. (1988). “Ağıl Resmi”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. 1: 467-468.
- İncelik, H. (1996). “Filori”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. 13: 106-107.
- Karamursal, Z. (1989). Osmanlı Mali Tarihi Hakkında Tetkikler. 2. bs.. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kütükoğlu, M. (1992). “Berat”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. 5: 472-473.
- Özcan, A. (2003). Kânûnnâme-i Âl-i Osman. İstanbul: Kitabevi.
- Özcan, T. (2005). “Muhallefat”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. 30: 406-407.
- Pakalın, M. Z. (1983). Osmanlı Terimleri Sözlüğü. 3. bs. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Sahillioğlu, H. (1958). “Kuruluştan XVII. Asrın Sonlarına Kadar Osmanlı Para Tarihi Üzerinde Bir Deneme”. Basılmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi.
- Selaniki, M. E.(1999) Tarih-i Selânikî. (Haz.) Mehmet İpşirli. 2. bs., C. II, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Sertoğlu, M. (1986). Osmanlı Tarih Lugâtı. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Tabakoğlu, A. (1985). Gerileme Dönemine Girerken Osmanlı Maliyesi. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tabakoğlu, A. (2008). Türkiye İktisat Tarihi. 8. bs. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1978). “Osmanlı Devleti Maliyeseinin Kuruluşu ve Osmanlı Devleti İç Hazinesi, Belleten, C. 42.165: 67-93.
- Yıldırım, S. (2008). “1000/1592-93 ve 1001/1593-94 Tarihli Ruznamçe Gelir Defterine Göre Osmanlı Devleti'nin Merkezî Hazine Gelirleri”. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.

Ek 1: 1589-90 Malî Yılında Merkezde Tutulan Ruznamçe Defterlerine Oluşturulan Bütçe

Bütçe	Yıllık Tutar Akçe	Yıllık Yekun Akçe	Yıllık Yekun Akçe
Gelirler			
Rumili vilâyetinden Elde Edilen Gelirler		156.073.138	
Mukataa	77.202.781		
Cizye Gelirleri	39.611.568		
Haraç Gûzar Devletlerden Gelen Gelirler	14.753.880		
Rûsûm-ı Eflak	2.631.559		
İспенç	186.509		
Yağcı ve Küreci Resimleri	321.648		
Rûsûm-ı Bağat	75.585		
Râv-ı Yahûdî	124.100		
Avarız Gelirleri	15.201.571		
Ağnam Gelirleri	5.963.937		
Anadolu Vilâyetinden Elde Edilen Gelirler		59.448.649	
Mukataa	33.163.801		
Cizye Gelirleri	5.495.441		
İспенç	114.274		
Avarız Gelirleri	20.615.571		
Ağnam Gelirleri	59.562		
Boş/Okunamayan Mukataa Gelirleri		5.484.718	
Şam, Musul, Kudüs ve Trablus'tan Gelen Avarız		5.383.322	
İrsaliye Gelirleri		34.304.122	
Berat, Şikayet ve Tezkire Resimleri		6.444.583	
Yörük, Eşkinci, Müsellem Bedelleri		604.784	
Bedel-i Tımar		65.180	
Muhallefat Gelirleri		2.541.165	
Bakiye-i Muhasebe		1.162.142	
Ziyâde-i Evkaf		15.900	
Beytülmâl Gelirleri		40.067	
Mahsûl-i Bağçe		1.050.066	
Pişkeş		4.163.160	
Karz		1.464.000	
Rûsûm-ı Tashîh-i Sikke		32.794.538	
Tebdîl-i Sikke		5.212.932	

Akçe-i Kem'ayar	1.233.300	
Kāl kerden ve Büriden Akçe-i Cedîd	42.541.629	
Tefâvüt-i Hasene ve Guruş	120.517	
Harcanmayıp Hizâne-i Âmire Geri Dönen Paralar	861.213	
Sair Gelirler	7.250.565	
Hazinenin bir yıllık geliri		368.259.660
Giderler		
Mevâcib Ödemeleri	188.569.990	
Müşâhereharân	10.163.966	
Kapıkulu Süvarileri	76.713.078	
Kapıkulu Piyâdeleri	73.842.719	
Tersane-i Âmire Neferleri	6.516.501	
Topkapı Saray Görevlileri	13.839.617	
İstâblı Âmire Hademeleri	7.490.569	
Diğer	3.540	
Teslîmât	181.746.899	
Hazret-i Pâdişâh	14.510.066	
Harc-ı Hâssa-i	70.884.941	
Matbah-ı Âmire	18.289.431	
İstâbl-ı Âmire	5.048.656	
Kilâr-ı Âmire	3.037.139	
Hîme-i Hâssa	1.390.700	
Furun-ı sekbanân-ı Hâssa	1.526.379	
Tophâne-i Âmire	642.662	
Çuka-i Yeniçeriyân	15.200.059	
Arabacıyân-ı Hâssa	88.300	
Berây-ı mekûlât	595.682	
Hayyâtîn-i Hâssa	345.300	
Otakhâ-i Hümâyûn	21.200	
Çayırhâ-i hassa	699.330	
Harc-ı Hâssa-i Edirne	2.473.855	
Mevâcibât ve mühimmât-ı sefer-i hümâyûn	22.637.714	
Tüfenghâ-i Âmire	91.104	
Ta'mîr ve Termîm Masrafları	2.099.618	
Ücret, mevâcib, bedel ve deyn	1.558.854	

Berây-ı tebdîl	15.370.754		
Hayme-i Hâssa	300.000		
Furun-ı Âmire	1.575.400		
Sair Bahâ	3.359.755		
Be-cihet		6.258.319	
Borç ödemeleri	4.386.041		
Maaş ödemeleri	1.347.716		
Sair harçlar ve bahalar	524.562		
Teşrifât		197.900	
İrsaliye Giderleri		200	
Âdet Giderleri		4.617.863	
Yeni müslüman olanlara nakit para ile sarık parası verilmesine	116.710		
Yıllık olarak verilen maaşlar	273.950		
Kışlık ve Yazlık Giyecek dağıtımına	187.500		
Dağıtılan kumaş bahalarına	1.460.291		
Acemilere verilen nakit	67.900		
Acemilikten kapı kullarına terfi edenlere verilen ok ve yay bahalarına	1.228.800		
Diğer Âdet Harcamaları	1.282.712		
Mübaya'at/Kumaş alımları		14.020.285	
İn'am Harcamaları		530.060	
Sadaka dağıtılma bahaları		164.200	
Hazinenin bir yıllık gideri			396.105.716
Bütçe açığı			-27.846.056

Kaynak: B.O.A. K.K., 1772, 1773.